

dem sospitar que es tractés d'una confusió notarial de *lucrum* amb *eloquium* 'declaració formal, llenguatge' (ajudant-hi *alodium*), que nascuda en el baix llatí dels notaris com a terme jurístic, va arribar a posar algunes arrels en el dret consuetudinari popular d'aquelles valls.

Alodial, alodiari, V. alou

ALOE, pres del ll. *alōe*, i aquest, del gr. *ἀλόη* id. ¹⁰
 □ 1.ª doc.: mj. S. XIII.

«- cubebes, pebre lonch, *lignum aloe*, riubarber e tota altra speciaria qui s' vene a liures --- una meaylla de corredures ---», *Tarifa de Barcelona* de 1271 (*EntreDL* I, 155.8); «tal odor exia del engüens / que tot ceyl loc n'era olens, / car de mirra e d'aloès, / e de mosquet, ceyl engüent és», *Lleg. rimades de Sevilla*, fi S. XIII (*LleuresC.*, 224.304; per a l'accentuació, cf. *ibid.*, 219). En aquests casos es tracta, doncs, del *lignum aloes* greco-llatí (pròpiament 'fusta d'aloè'), nom d'una matèria aromàtica que s'extreia d'una planta com l'aloè; Arnau de Vilanova va usar *linyàloe* (grafiat *liyáloe*, *NCl.* II, 109). També se n'extreia el sèver, que és el que deu significar en un doc. de 1265 «item una cabseta de fust plena d'aloè» (Soldevila, *Pere el Gran*, 451). Renuncio a donar més detalls i més doc., que ja donen bé *AlcM* i *DAg*. El nom de la planta és de procedència grega i en definitiva semítica (cf. hebr. *'abātim*, i veg. JBHofmann, *Et. Wb. d. Gr.*) si bé adaptat a la família del verb *ἀλοάω* 'jo bato', i *ἀλέω* 'jo molc'.

DERIV.: *Aloètic* [1868, *SLitCosta*]. *Aloïna* o, menys ben format, *aloésina* [1868, id.].

CPT.: *Aloèxil* (amb *ξύλον* 'fusta, arbre', *SLitCosta*).

Aloer, aloetat, V. alou *Aloètic, aloïna, V. aloè* + *Aloi, aloier, V. eloi* *Aloixa, aloja* (beguda), *V. alo* s III

ALOJA, 'fada, dona d'aigua', origen incert; però com que es deia especialment de les que es creia que vivien a l'estany de Banyoles, potser del ll. ALLŪVIES pròpiament 'inundació', en el sentit de 'lloc inundat', referint-se a les maremes de les vores d'aquest estany. □ 1.ª doc.: 1885.

Veg. l'estudi folklòric de P. Alsius i Torrent *Las Alojas del lago de Bañolas* en la «Revista de Gerona» IX, 1885, p. 130. No va ser registrat encara per Labèrnia (cap ed.) ni el *DOrt.*, per més que Verdaguier vagi popularitzar-lo en el cant de la fada de Banyoles: «Tota la nit he filat / vora l'estany de Banyoles, / al cantar del rossinyol, / al refilar de les goges: / mon fil era d'or / --- / les madexes eren rosses, / --- / De les Estunes al fons / lo texien quatre *aloges*, / llur teler és de cristall / d'evori la llançadora: / veus aquí 'l vel que han texit / tot exprés per una boda», *Canigó* VI; amb la nota: «Les Estunes són un gran banc de roca trocejat per algun terratrèmol, de quals enormes esquerdes la tradició n'ha fetes palau de les *aloges*: Alsius, *Ensaig Històric de Banyoles* ---». També Reig ⁶⁰

i Vilardell en la seva col·lecció de monografies dels pobles del Principat té consciència d'aquesta vinculació local, per la forma en què oposa *aloja* a *goja* [essencialment mot del domini rossellonès-cerdà] i per la major freqüència amb què usa aquell parlant de Banyoles (II, 60, 67-69). És clar que més tard va usar-ho Verdaguier parlant d'altres llocs (Cerdanya: «se sent algú que plora / vers Font-Romeu i Núria: / de les *aloges* és l'esbart, que astora / nostra suau cantúria», *Canigó* XII, 259, i un passatge en prosa, *AlcM*).

Però essent a l'estany de Banyoles el primer niu del mot pensat en un descendent del ll. ALLŪVIES 'inundació, alluvió', amb un tractament fonètic anàleg al de RUBEA > *roja*; igual podríem parlar d'*alluvia* plural neutre o femení de l'adjectiu *alluvius*, també substantivat *alluvium* ('format per) alluvió', usats per sant Isidor i d'altres. De tota manera potser no seria un descendent estrictament hereditari, sinó terme mig-llatí de monjos i notaris copsat aviat i adoptat pel poble (no figuren aquests mots en el *REW* ni el *FEW*): imaginem els frares del monestir de Banyoles escarrassant-se, en l'alta Edat Mitjana, per convèncer el poble rústic i pagà que aquelles remors no venien de nimfes ni dianes o janes sinó de les aigües frescoses. Si LL hi ha donat *-l-*, no pas *-ll-*, tant pot ser per això com per una dissimilació de palatals o simplement per la consciència que *al-* era *ad-*, element postís (que entrebancaria la palatalització de la geminada).

Alomància, grafia errònia per *halomància, V. sal Alombor, V. alambor* *Alona, V. lona* *Alonja, V. DCEC* I, 71a28-44 (*ajonje, AJONJOLF*) *Alop, V. aloc*

ALOPÈCIA, pres del ll. *alopecia* i aquest del grec *ἀλωπεκία* id., derivat de *ἀλώπηξ*, *-εκος* 'guineu', animal que sovint perd el pèl. □ 1.ª doc.: 1695, Lacav.

També des de Lab. 1839, i ja abans en el dicc. menorquí de Febrer i Cardona.

Alós 'ós', 'espècie de nansa', V. ós

ALOSA, I, moixó semblant a la cogullada i al pardal, del gal ALAUDA id., mot que ja fou adoptat pel llatí clàssic; per més que en parlars catalans locals també es trobi *aloa* o *alova*, no hi ha raó per creure que en català *alosa* sigui un provençalisme. □ 1.ª doc.: potser 1372, JMarc (599); 1803, Belv.

Quan torna a haver-hi lírica de nivell íntim i popular en la nostra literatura, o sigui en el S. XIX, aviat apareix el mot, que surt sovint en Verdaguier: «piteja lo pinsà, canta l'*alosa* / y, eco del cel, lo rossinyol hi glosa / angèliques passades que ha après al paradís» (*Canigó* I, xv, 4). Els barons més erudits i «seriosos» no curen de parlar de tals coses ni de saber-les bé, i això explica que el mot no aparegui en els nostres més antics lexicògrafs, ni en els nostres grans lírics del S. XV (de tirat filosòfic i noble, Ausiàs, etc.,